

GAZELA

(Antilope dorcas)

Rainer Maria Rilke

Začarana: kako naj stih, ki izvira
iz besed izbranih, zmore harmonijo,
ki v tebi skrivni čari jo budijo.
Iz čela lovor vstaja ti in lira,

skoz pesmi o ljubezni pa zveni
v primerah vse, kar si, besed lahni
se rožni listi polože ljubó
temu, ki več ne bere, na oko;

zapre ga, da te vidi: preko trat
te nosi tek, v njem prožijo se skoki
in ne zdrve, dokler glavo še vrat

drži v prisluškovanje: kot na loki
sred gozda se kopalka pritají,
v obraz strmeč ji jezero blešči.

RAZKROPLJENI JASTREBI

(Odlomek)

Gema Hafner

Rudolf Dobavec je šibak moški štiridesetih let, oglate glave, redkih, rjasto rjavih las, drobnega zmečkanega obraza in krmežljivih oči. Njegove mlahave ustnice so venomer le priprte in slabo skrivajo nekoliko štrleče, orumenele zobe.

Ležal je vznak, na pogradu podobnem ležišču, pokrit z že zbledelo zelenkasto vojaško odejo, ki jo je njegov sostanovalec Tiberio Scarpí, temnolas, živahen fant iz Beneventa, pred kratkim prinesel domov in se pobahal, da jo je nekje »sunil«.

Rudolf je strmel v okence, ki ga je razsvetljevala cestna obločnica. Veter se je zaganjal v šipe in jih bičal s curki dežja. Z ulice Cavana

je v snopu lila v podstrešnico mlečna svetloba in z dolgimi progami srebrila borno pohištvo.

Dobavec je negibno ležal in ugibal, koliko je ura. Bil je prelen, da bi iztegnil roko, dotikal na stolu vžigalice, jih prižgal in pogledal na zapestno uro. Že ob misli, da bo moral ob takem vremenu iz hiše, se je stresel po vsem životu.

Sobota je in Krünerjeva družba je že gotovo zbrana za svojo mizo v gostilni »Kras«. Izba je topla in zakajena, iz kuhinje diši po ocvrtih ribah, po sočnih omakah in praženi čebuli. Sinjorina Rinetta, v črni, tesno se prilagajoči halji s čipkastim ovratnikom, šviga med mizami, ki so pokrite s kockastimi prti, prinaša in odnaša zvrhano naložene pladnje. Gostje so glasni, šalijo se in prepevajo, najrajši stare tržaške popevke, bijejo z žlico takt ob krožnike ali kozarce in se hripavo derejo.

Ob točilni mizi se naslanja nekaj pivcev: postaven mornar s skodranimi, kot bombaž belimi lasmi, s pipico v zobeh, ki je ne jemlje iz ust niti kadar govori; brkati kočijaž, kot žgana opeka rdečih lic, brbljavi postrešček, ki si je svojo oštevilčeno kapo s trdim senčnikom prešerno pomaknil na zatilnik, branjevec s Ponte-rossa, plešasti možič z mrežo gubic na širokem obrazu. Natakajo si v kozarce iz trebušaste steklenice, pijo kar stoje, politizirajo, zabavljajo ter hvalijo stare, dobre čase. Kakor bi bili v kovinasto ploščo točilne mize vdeleni rubini, se na njej mokro bleste škrlatne kaplje razlitega terana.

Krüner gotovo pogleduje k vratom, zlasti kadar se ta odpro, in čeprav ni Dobavec niti povabljen niti zaželen, ga mesar vendarle pričakuje. Vajen je, da Rudolf posedeva v njegovi družbi, in ker Krüner navadno zanj plačuje, se ga po mili volji izposoja in brije norce iz njega. Če je nasajen, »ravna z njim kot svinja z mehoma«. Dobavec se ne sme kazati užaljenega. Nepremično strmi predse v krožnik ali v kozarec in sproti odganja besede, ki se mu kar vsiljujejo, da bi mu pošteno odbrusil. Potem bi ga mesar kratko in malo zapodil od mize ali pa zanj ne bi poravnal računa! Rudolf se dela kot bi psovke ne veljale njemu in si ne upa dvigniti pogleda. Niti Ramper niti Zarovini zanj ne bi založila dobre besede, zato rajši pohlevno čaka, da se Krünerjeva nevolja razkadi. Saj ni napačen dedec, a kadar mu gre kaj narobe, stresa vanj svojo čemernost... Brez mesarja in njegove družbe bi bil Dobavec v Trstu osamljen, zapuščen, izgubljen.

Škoda, da je gostilna »Kras« tako daleč; ko bi imel denar, bi nocoj stopil na večerjo kar v krčmo za prvim vogalom. A premore le nekaj lir, niti za kozarec kisle vode! Torej bo moral capljati na drugi konec mesta. Kotanjasti pločniki so na gosto posejani z lužicami in njegovi

čevlji neusmiljeno puščajo. Ko se vrne, bodo njegove nogavice, ki jih mora sam prati in krpati, mokre, da jih bo lahko ožel. Rad bi že sedel za polnim krožnikom in kvartinom terana. Naročil si bo mali golaž s špageti, cvetačno solato in rezino istrskega sira. Potem bo pomaknil stol k peči, ki je tako blizu mize. Vlekel bo iz svojega vivčeka, sezul čevlje — seveda tako, da ostali gostje ne bodo opazili, Rietta pa mu menda ne bo zamerila te domačnosti, njemu, »ubogemu brezdomcu, ki nima toplega kotička«. A preden si privošči to skromno udobnost, bo skoraj do kože premočen. Spotoma bo preklinjal ljudi, ki se bodo mimo njega vozili v limuzinah, zavidal bo onim, ki so toplo oblečeni in obuti, ki mrmraje hite po dežju domov, kjer jih čaka večerja, udobno stanovanje, žena, otroci, ki si ne belijo glave, kaj bodo jutri jedli. V oči ga bodo bodle dame v krznu ali v »impermeabilih«, ki so spočite in nališpane, našminkanih ustnic, umetnih trepalnic, oksidiranih ali tizian-rosso pobarvanih las. Njihovi otroci žive kot miške v moki, če le nos pomolé iz hiše, jih oblečejo v kožuhe, da so podobni medvedkom. Njegova dva pa, bogve kako živita njegova dva! Mati ju preživlja s tem, da pospravlja in čisti pisarne, skopari in stiska, ker odplačuje pohištvo, posteljnino, kuhinjsko posodo... Dobavčevi niso našli doma po vrnitvi iz Nemčije niti predpražnika! Bili so preseljeni, kljub temu, da je Rudolf vohunil za somišljeniki osvobodilnega gibanja in jih celo ovajal. Zato jo je pobrisal.

Nadejal se je, da bo v Trstu dobro živel, pa se je grdo vštél! Pasje življenje! Kolikokrat je celo psu zavidal. Kakšni krasni čistokrvni, beli, črnolisasti dogi, ki stopa ponosno kot lev, ki jo na jermenu vodi na sprehod debelušen gospod z briljantom na mezincu. Takega psa vsak dan hranijo z mesom, »stanuje« v sobanah, spi na blazini pred gospodarjevo spalnico in z njim ravnajo kot z razvajenim otrokom.

Nenadoma je stenska ura v sosedovi sobi odbila sedem. Rudolf je planil z ležišča in zavrtel stikalo. Rumenkasta svetloba se je razlila po grčastih podnicah, po bornem pohištvu, po golih stenah, ki so bile bogvekdaj zelenkasto prepleskane.

Rudolf je zlezal v oguljene in pomečkane kockaste hlače iz cenegega sukna in stopil k počenemu ogledalu. S strahom je ugotavljal, da je njegova sinjerižasta, na hrbtu večkrat zakrpana srajca že močno preperela, da se mu pikčasta kravata pri volzu cefra. Ko bo spet kaj prislužil, si mora kupiti nekaj perila in čevlje. O strighetta, njegova gospodinja, šjora Ester, bo rohnela! Že nekaj mesecev ni poravnal najemnine in babnica na vsakem koraku preži nanj. Hruli ga celo vpričo jezиковih sosed. Rudolf se je izogiba. Ko prihaja zvečer domov, se v spodnjem nadstropju sezuje in se bos priplazi v izbico.

Tudi nocoj se mora oprezno izmuzniti iz hiše! Tiho odškrne vrata in prisluškuje. Nasmehne se. Sliši jo prepevati mali Tuliji... Kakor bi bila kuhinjska vrata prozorna, ve, da sedi na pručki, z životom sklonjena nad punčko, ki ji leži v naročju, in ji poje s prijetnim altom: »Din-don campanon, tre putelle sul balcon.«

Tulija je drobna kot igračka, ima privihnan nosek in modre, poredne očke, sesa palec; celega si je potisnila v usteca. Ostale štiri prstke razkrceno moli v zrak, kot bi mami kazala osle, od časa do časa vzradoščeno zavrešči, zakrili z ročicami ali se razbrea, kazaje rdeče, bose, krive nožice... Mati ji prigovarja, naj ponavlja za njo besedilo, a punčka trmasto molči in le glasno cmoka. Končno se vda vztrajni prošnji in z zaspanim glaskom zapoje: »...tee putee su bacoon...«

Dobavec je kakor senca hušknil po temnem hodniku in zgrmel po polžastem stopnišču. Ko je bil na ulici, se je oddahnil. Kolikokrat mu je babnica zastavila pot in ga prisilila, da ji je sledil v kuhinjo; pokazala mu bo, kaj je nakupila »per mille lire«! Niente, quasi niente! Kak kilogram testenin, lonček paradižnikove mezge, nekaj pesti riža, dve, tri cvetače in kup kosti. »Ossi, šjor Rudolfo, ossi!« Skuhala bo juho! Mesa si niti ob praznikih ne more privoščiti, Dio mio, devetsto lir za kilogram govedine in še kaka krepnina! Tulija, njena »piccolina«, pa bi morala jesti pomaranče, surovo maslo, med! Že nekaj mesecev ji Ester namerava kupiti pupo, pa ni denarja. Ecco, ecco, zvišuje Ester svoj raskavi glas: »Vi mostro, maledetto, mi ne plačujete najemnine! Vi boste imeli otroka na vesti, če bo bolan. Ecco, kako drobne nožice, ročice! Kot bi imela osem, ne pa osemnajst mesecev!« Postavna Ester, napetih prsi in širokih bokov, oblečena v črno nabrano obleko, od jeze rdeča v obraz kot kuhan rak, mu žuga s pestmi pod nosom, preteč, da mu bo razbila »il muso«, če v najkrajšem času ne poravna dolga!

Sit je takega življenja! Pa ne samo Ester, marsikomu v hiši je dolžan, celo sinjorini Fulviji, ki dobiva denar od vojakov... A kadar je Dobavec v stiski, ne vprašuje kako in kaj. Denar je denar! Pred kratkim se mu je ponudila priložnost, da je po znancu poslal družini nekaj drobnarij. Ko bi si z lažmi in obljubami ne pridobil sredstev, bi bil stvari gotovo ukradel. Nekaj dolgov je že poravnal, ker so ga upniki vztrajno terjali, sinjorina pa je vselej, kadar ji je omenil spo-sejeni znesek, omalovažujoče zamahnila, češ, piccolezza! Kaj bi ji vračal, saj ve, da je le redkokdaj sit. V življenju se je treba znajti: »bisogna rangiarsi«. Ona si že zna pomagati. Šjor Rudolfo pa da je nerodnež, un, un... Dolgo je iskala izraza, pa očitno ni mogla najti primernega; zato je še enkrat zamahnila z roko kot v olajšanje in mu

rekla po slovensko (sicer je z njim vedno govorila italijansko), da je »un piš me v rit!«

Dobavec se je zakrohotal in je ves dan ugibal, kaj mu je s tem hotela reči.

Fulvija je veselo, mlado, brhko dekle, ima zlato bakrene, goste lase, bled obraz, žametno črne oči in malinasto rdeče ustnice. Navadno je oblečena v sivo rižasto bluzo, ki se tesno prilaga kipečim prsim, in v zvončasto krilo iz rjavkasto zelenega sukna. Zlobne sosede šušljajo, da je najbrž kakemu anglo-ameriškem vojaku ukradla hlače, saj z njimi vse noči prekroka. Vsak večer odhaja z doma, postopa po Corsu, po Piazzii Unità, poseda v baru »Garibaldi«, se potepa po Ghettu ali pa se nastavlja kar v ulici Cavana. Babnice so radovedne, kako se z njimi sporazumeva, saj razen nekaj besed, ki jih rada vpleta v italijanščino, kak »o yes«, »o key« ali »all right« ne zna angleški. Vratarica Cecilia, ki ima umazan jezik, se prezirljivo namrdne, češ, da za take reči velja »internacionalna govornica...« Njo, da je kar sram, ker deklina stanuje pod isto streho. Povero vecchio!

Fulvijin oče, upokojeni železničar, rdečega obraza, je oblečen v obnošeno, pretesno obleko, ki je prekrojena železničarska uniforma. Če ne popiva, ves dan poseda pri sestanovalkah, kadi viržinke, si gladi svojo razkuštrano brado »à la Francesco Giuseppe«, in moleduje zdaj pri tej zdaj pri oni, da bi mu skuhala črno kavo ali vinski čaj. Večkrat mu ustrezajo, a za protiuslugo mora poslušati, kako babnice obirajo njegovo hčer. Ure in ure ga pitajo z vzgojnimi nasveti.

Starec sedi med njimi kot kup nesreče, preklinja in joče, jim slovesno obljublja, sklicujoč se na Vergine Marijo in vse svetnike, da bo hčerko prikoval v stanovanje, če mu bo še uhajala. O Dio buono, z Angleži, ki so sami »Seerauberi«! Rad vpleta v razgovor kako nemško besedo in jim jo mora potem točno prevesti. O, namlatil bo Fulvijo, da bo vsa marogasta; kamor bo padlo, pa čeprav ji izbiije nekaj belih, kot riž gostih zob. Razpraskal ji bo obraz, porezal lase.

Marsikdaj je slišati, kako se »nonno Beppo«, kakor ga sstanovalci imenujejo, znaša nad svojo hčerjo.

Naj jo stari še tako ošteva ali celo pretepa, Fulvija se za to ne zmeni. Prepeva! Sinjorina sploh vedno prepeva: zjutraj, ko še neumita in nepočesana s svojimi brezpečniki drobi po stopnicah, da je po vsej hiši slišati njen hitri »tak, tak, tak«, in nese zaboj pepela na dvorišče, da ga strese v smetišče, ko se zvečer vsa nališpana in načičkana odpravlja z doma in gre z izzivalnim in kljubovalnim pogledom mimo klepetulj, ne da bi jim privoščila besedico, ko se v poznih ali že v zelo zgodnjih jutranjih urah vrača z zabave. Vedno poje s toplim, hrepe-

nečim, zastrtim glasom svojo priljubljeno canzonetto o »Angiolini« ali »Pinu solitariu«, najrajši zlogovaje -An-gio-lina, kakor da bi na vsaki stopnici smela zapeti le en zlog. Proti koncu meseca, ko je že nonu ob taki draginji borna pokojnina pošla, je s hčerko sladak. Suče se okrog nje kot večča okrog luči in moleduje, naj mu kupi viržinko ali »quartin«. Že brž po kosilu jo odganja z doma, češ, kaj bi čepela v kuhinji kot pepelka; dokler je mlada in »bella ragazza« se mora malce pozabavati, saj ni nuna!

Dobavcu je zelo mučno, da dolguje tudi sostanovalcu Tiberiju. Fant se peča vrag vedi s čim, ne samo da črnoborzijani, najbrž tudi izmika. Kadar ga nekaj tednov ali celo mesecev ni doma, se Dobavcu posveti, da je za rešetkami; najbrž so »giovannotta« za kako goljufijo prijeli.

To je prijeten, zgovoren, radodaren tovariš, lepega obraza, orlovskega nosu, temnih oči, v katerih se utrinjajo zlataste iskre, vranje črnih, polizanih las. Scarpi ga nikdar ne terja, tudi če je sam brez beliča. Dobavec mu mora »za obresti« čistiti čevlje, prati srajce, likati hlače, razen tega mu mora biti na razpolago, kadar se Tiberiju zahoče, da na njem vadi prijeme za »džiudžitsu«. V tem se mora izuriti, chi lo sa, morda se bo kdaj spoprijel s policaji, s »pizziga morti« jih imenuje v šali, ker ga po svojih pokrivalih spominjajo na uslužbenca pogrebnega zavoda.

Dobavcu se potem še dolgo poznajo modrice po telesu, saj Tiberio prime s prsti kot s kleščami. Scarpi je krepak mladenič, že kot deček je bil v vasi najmočnejši med vrstniki, zato pa so njegovi starši z njim dobro zaslužili na »compra-venditi dei ragazzi«. »Massari« so se kar pulili zanj. Eee, šjor Rudolfo ne pozna običajev v Beneventu. Vsako leto na veliki šmaren je pri njih »festa«, nekak sejem, na katerem si »massari«, to so oskrbniki veleposestev in pa trdnejši kmetje, za cenen denar »kupijo« delovne moči, pastirčke in hlapčke. Na okrašenih lesenih odrih, postavljenih v senci mogočne katedrale, stojе dečki od trinajstih do šestnajstih let, kupci pa si jih skrbno izbirajo. Preizkušajo njihovo moč, otipavajo mišice, pregledujejo zobe, vprašujejo starše, koliko kateri pojé. Vmešavajo se mešetarji, razni botri in strici, ki kriče, ponujajo svojo »robo« in o fantičih govore le v presežnikih. Tiberijev oče, Rudolfo bi ga bil moral videti, postavnega možakarja z ogromnim slamnikom in z uhanom v ušesu in z rdečo ruto okrog vratu! Mel si je roke, ko je nakladal na voziček mernik pšenice, nekaj vreč koruze in fižola, meh vina in »kot mlinsko kolo« velik hlebec sira ter si v mošnjo tlačil nekaj tisočakov... Orco, to jim je pomagano! Tiberio pa je moral zato leto dni garati na veleposestvu don Sebastiana

D'Aquila. In oče se ni mogel načuditi, da njegova žena joče. O, madonna, joče, pa bo imela novo obleko in bo po dolgem času spet enkrat sita.

Njegova prezgodaj ostarela mati ki je za Tiberijem rodila še deset otrok, je ihtela ob možu, kateremu je segala le do ramen. Spet in spet se je obračala k prvorojencu, katerega ne bo videla leto dni. Blagoslavljal ga je z dvignjenimi rokami, kakor jih drži mašnik pri povzdigovanju, in preden je odšla, mu je potisnila v hlačni žep sveto podobico, katero pa je fant še isti dan odvrigel. Tako je Tiberio že od svojega štirinajstega leta ob vsakem velikem šmarnu odhajal v službo. — Starši so že zdavnaj v grobu, otroci so se razkropili po svetu in vsak od njih pač živi, kot more.

Dobavcu je nerodno, da izkorišča Tiberija, a kadar mu trda prede, oskubi, kogar pač more. Preživlja se s priložnostnim zaslužkom in ko ni drugih izgledov, prodaja cigarete po ulici Cavana. Pri tem nima mnogo sreče. Mulci iz sosesčine: Scipio, Cato, Cesare, Benito, smrkavci bleščečih imen, so iznajdljivi, predrzni, vsiljivi. Tekajo za mimoidočimi, ponujajo cigarete in kriče, da jim izstopajo žile na vratu: Fiib, Eneeo, Moráavaa... Rudolfa imajo na piki, nagajajo mu, kjerkoli le morejo; izza vogala streljajo vanj s pečkami limon, pomaranč in angurij, mu kradoma lepijo na hrbet listke z nesramnimi napisi in kadar gredo mimo njega, prepevajo staro tržaško popevko, ki so se je naučili od svojih non, da bi dražili »ščava«:

»Joj, joj, joj,
viva Nabergoj,
slana riba i polenta,
to je vse dobrò...«

Pobalinčkov se ne znebi niti če dežuje niti če brije burja.

Dobavec je v zadregi, če ga pri takem poslu srečajo znanci. Tedaj smukne v kak »porton« ali obstoji pred trgovino in se dela, kakor da ogleduje izložbe.

Krüner se mu je večkrat od srca nasmejäl in ga ošteval, češ, naj se od pokovcev nauči ponujati... Mesar vselej kupi od njega nekaj cigaret, plača s stolirskim bankovcem in mu prebitek velikodušno podari.

Čprav Dobavec ves popoldan prodaja, si prisluži kvečjemu za večerjo in kozarček vina, zjutraj pa je spet »suh«. Niti za zajtrk nima. Že ob zgodnjih urah postopa po Ponte-rossu, se smuka okrog stojnic, kjer prodajajo branjevke sadje; zdaj se ustavlja pri tej, zdaj pri oni in se dela, kot bi hotel kaj kupiti. Tu pokusi češnjo, tam smokvo. Za

češnje trdi, da so še premehke in celo črvive, petrovače pa še niso zrele in »vlečejo« usta skupaj.

Babnice se hudujejo in ga odganjajo. O, mostro, najedel se bo sadja, ne da bi plačal »un centesimo«.

Rosaria Franco, postavna ženska, »un pezzo di donna«, kot pravi o sebi, kljub svojim šestim križem še mladostnega obraza, je rodom iz Bal, iz vasice v okolici Rovinja in se je še zelo mlada primožila na Kontovelj. Dobavcu že mesece in mesece dovoljuje, da se zjutraj ustavlja pri njeni stojnici, da otipava paradiznike, paprike, čebulo in zatisne oko, če pri tem skrije katero v rokav. Rudolf rad pokramlja z njo, ker je duhovita in polna domislje; v šali jo imenuje sēnora Rosaria, trdeč, da so njeni predniki prav gotovo Španci, in morda celo sorodniki generala Franca.

Babnica se hahlja, kaže močne, rumene zobe in mu odobravajoče mežika, medtem ko si Rudolf natlači žepe z marelicami. Ko pa ji njegova nesramnost že preseda, se zresni in začne mahati proti njemu, kot bi odganjala kokoši. Alo, alo, šjor Rudolfo, abbastanza, via, via! Addio, domani arrivererci!

Rudolf se večkrat oglasi pri šjoru Rafaelu, ki ima v tesni ulici za »municipiom« majhno slaščičarno. Možic je bledikastega obraza, vodenih oči in velikih ust, ki se na pol skrivajo v gosti črni bradi, pristrizeni a la Italo Balbo. Pozabljiv je, raztresen in večkrat močno zaskrbljen, pritožujoč se, da posli slabo kažejo. Z gosti je pretirano ljubezniv in zgovoren. Rad pripoveduje o svojih mladostnih dogodivščinah in ker ima slab spomin za obraze, jih ponavlja istemu človeku po večkrat.

Ko Dobavec plačuje, potem ko je dobro uro prebiral časopis, zaplete Rafaela v razgovor, da bi možic pozabil, kaj si je bil pravzaprav sinjor naročil. Navadno ga vpraša, če peče tudi po naročilu, češ, da bo v družini kmalu obhajal rojstni dan, koliko bi torta približno stala itd.

Rafaelu se zasvetijo oči in zdrdra kot navit. Ali naj bo čokoladna, kakaova, orehova, lešnikova, mandeljeva, morda z zeleno ali z rožnato glazuro, naj bodo vrtnice narejene iz rdeče ali rumeno barvanega sladkorja, naj bo na njej s sladko smetano ali s čokoladno kremo napisane: »Vivat, cresceat, floreat!« Ko vidi, da Dobavec jemlje iz žepa denarico, se vprašujoče zagleda vanj: »Aha, un mandolato!«

Rudolf se komaj ubrani nasmeha. Saj je Rafaele pozabil, da mu je spočetka prinesel rezino doboš torte in čokoladno rolado, po dolgem presledku še nekaj orehovitih kifeljčkov, košček turškega medu pa je hrustal medtem, ko mu je tvezil o torti. Poveretto se je spomnil le poslednje slaščice... In kakšen obraz bi napravil Rafaele, če bi pogledal v njegovo aktovko! Medtem ko je Rudolf prebiral časopis, mu je pogled

uhajal k ličnemu pepelniku sredi mizice. Dal bi se vnovčiti, si je mislil Dobavec in ga prekril s časopisom. Ko je vstal, je »Corriere di Trieste« urno in spretno potegnil z mize in pepelnik je zdrknil v nastavljenoguljeno aktovko.

Dobavec si je tudi med »južnimi brati«, ki mu sicer niso preveč pri srcu, našel »dobro dušo«. To je bil Filip Milić, vulgo Fičo, visok, plečat Gorjanec, rodom iz vasice pod Velebitom. Dokaj let po prvi svetovni vojni je krošnjarij križem po Jugoslaviji. Bil je eden izmed Ličanov, ki so kakor Dalmatinci v odprtem zabojčku, pritrjenim z jermenom preko ledij, ponujali britve, zrcalca, glavnike, lasnice, gumbe, elastiko in podobno drobnarijo.

Fičo govori počasi, besede takorekoč zloguje in Rudolf se čudi, kako jezični Triestini, ki jim govorica teče kot po loju, potrpežljivo poslušajo takega cepca.

Ličan pravi Dobavcu pri vsaki drugi besedi »sinko moj«, čeprav je Rudolf dosti starejši od njega. Že prvi dan ga je tikal in Dobavec se temu ni uprl, nadejajoč se, da bosta tako hitro sklenjeno bratovščino zalila s kakim litrom črnine. »Eto tako, sinko moj, zbog nepravde Srba...« zateguje Milić in pripoveduje, da se je zaradi tega, ker so mu srbski »džandari« v Liki ubili brata, ogrel za ustaše, ki so rušili »srpsku vlast«. Ko pa so mu doma postala tla vroča, je »kidnuo« v Italijo; imel je seveda dobre zveze, pa »i ustaše na Liparih«.

Medtem ko Fičo pripoveduje, si tlači v usta košček pancette in zalogaj kruha; iz žepa privleče glavico česna ali čebule, napravi dolg požirek iz stekleničice, ki jo nosi v notranjem žepu površnika in je vselej polna žganja ali vina. Ker ima predolge noge, nerodno sedi na pručici ob zabojčku za čiščenje čevljev. Že nekaj let se tako preživlja. Izbral si je dobro mesto, vogal parka nasproti kolodvoru. Ko se vsujejo potniki iz postajnega poslopja, Fičo odrine Dobavca, zgrabi krtačo, razbija po zabojčku, tako rekoč lovi mimoidoče za noge in kriči v slabi italijanščini s tujim naglasom: »Venite, venite, soltanto cinquanta lire!« In ko se potnik, ki se ni niti zmenil zanj, oddaljuje, kliče za njim: »Eee, signore, per trenta, per venti lire!«

Ko se pa trg pred kolodvorom izprazni, potegne Fičo spet svojo malico iz žepa in pripoveduje, kako se mu je godilo na Liparih... On da je preprost »čovik, seljak«! »Ma da bi bia pisac.« tak kot je bil na primer Budak, bi napisal roman! Ovolikšnu knjigu! Fičo razmakne dlani za dober decimeter, in pokaže, kako bi bila debela.

Ob slabem vremenu jo večkrat mahneta v kavarno Stella polare, kjer se navadno zbirajo balkanski »esuli«.

V lokalu je tiho, da je slišati muho, ki brenči okrog obločnice iz mlečnega stekla. Slišati je, če kdo srka kavo, če odloži žličko ali odrine pladenj. Kavarna je zlasti v dopoldanskih urah na pol prazna. Za marmornato mizico sedi kak gospod, zatopljen v časopis; kaka dama, ki lista po modni reviji in je nalašč sedla tako, da se lahko samodopadljivo ogleduje v velikem stenskem zrcalu; kak zaljubljen parček, ki ne vidi nikogar okrog sebe. Dobavec udobno sedi na baržunastem sedežu, vesel zaradi udobnosti, ki jo lahko zastonj uživa (belo kavo s sladko, stepeno smetano in mlečne kifeljčke bo plačal Fičo), gleda skozi okno na kanal, kjer se zibljejo privezani čolni, na patinirano, mogočno kupolo cerkve S. Antonio nuovo, okrog katere se spreletavajo golobje. Mimoidoči so skozi orošeno steklo podobni sivim tenjam.

Za tenko steno je slišati udarjanje biljardne krogle ob okovani obod mize, pridružen vzklík, razdražen smeh in kakšno srbsko kletvico.

Milić le skomigne z rameni, oni-le za steno, ki biljardirajo, mu niso nič mar, ne druží se z njimi. Gotovo so tam: Djoka, Djule, Todore, Pante, Zvonko, Tomislav, Krešo; nekaj nadutih bivših četnikov in ustaških oficirčkov, seveda taki, ki so videli »kadetnico tudi od znotraj«, kot so Fiču nekajkrat zabrusili v obraz, ko se je štulil med nje. Od takrat jih sploh ne pogleda.

Rudolf se smeje v pest, ve, zakaj jih ima v želodeu; njim ne more tvesti, da je bil za časa NDH v Zagrebu uvaževana osebnost, da je bil satnik v »Poglavnikovem telesnem združgu«. Večkrat pa pozabi, kakšen čin si je bil izbral in se povišuje v bojnika, v majorja! E, to so bili časi... Njegove sokolje oči zableste. Potem si zakrije obraz z rokami in nekaj minut tiho razmišlja, ves pogreznjen vase ter sunkovito stresa svojo črno, skodrano grivo. Trdovratno upa, da se bo v svetu marsikaj zasukalo, saj kar naprej diši po smodniku in koncem koncev, da menda Ante v Argentini ne drži križem rok... Seveda, njemu se ne mudi, ker sedi na mehkem, ampak če bi kakor on, ki je »bojnik«, moral po cestah čistiti čevlje... Na njegov koščeni obraz léže senca nejevolje.

Dobavec ga le na pol poslušá in je prepričan, da tudi Fičo ne verjame takim čenčam. Z užitkom sreblje kavo in mu je malo mar, če je tisti, ki mu jo je plačal, general ali prostak, koljač ali nedolžni otročiček...

Dobavec je klavrnega življenja v Trstu sit; zadnje čase se ukvarja z mislijo, da bi se vrnil domov. Brezposelnih je tu vedno več in več, predvsem esulov iz Istre, ki imajo kot italianissimi pri zaposlitvi prednost. Razen tega mu oblasti povzročajo sitnosti glede pristojnosti. Od časa do časa si mora podaljševati dovoljenje za bivanje v Trstu. Prav nič ni upanja, da bi si na kakšen način prilisičil »rezidenco«. Večina

»esulov« iz Jugoslavije se je prijavila v različne transporte in odpotovali so v Kanado, v Avstralijo, v Argentino. Tja nameravata tudi Krüner in Rampar. Njega pa ne mika v tujino. Najbrž bi se mu ne godilo bolje kot v Trstu. V Posavju ima ženo in otroka in bilo bi najpametneje, da se vrne. Kar bo, bo... Prestal bo zaslužen kaznen, potem pa bo živel skromno, a vendar človeka dostojno življenje...

Vsak dan bolj ga ima, da bi se prijavil predstavnikom jugoslovanških oblasti; saj ne bo prvi... Kesa se, da jo je med okupacijo tako zavozil, a bil je prepričan, da bodo Nemci zmagali. Zato se jim je hotel že spočetka prikupiti in je ovajal ljudi, ki so rovarili proti Rajhu. Na tihem jih je celo občudoval, da se drznejo kaj takega. Misel, da je bolje »umreti stoje, kot živeti kleče«, mu je bila popolnoma tuja, nesprejemljiva! On bi poljubljal noge, ki ga brcajo, da le živi! Živeti za vsako ceno, čeprav mu je življenje nudilo bore malo ali skoraj nič.

GLEDALIŠČE

NIKOLAJ V. GOGOLJ: REVIZOR

Režija: Mirko Mahnič, scena: inž. V. Molka

V čem je nepremagljivi čar te družbene komedije, ki je po več kot sto letih še vedno živa in igrana od vseh evropskih odrov? V njeni nepodkupljivi družbenokritični dokumentarnosti, ki nam je zlasti danes tako zelo pri sreju? Toda rusko družbo preteklih časov slikajo tudi drugi komediografi, n. pr. Ostrovski in vendar je Ostrovski s svojo žanrsko opisno, melodramatsko in moralizujučo komedijo na evropskih odrih prav redke gost. Ostrovskega na zahodu ne razumejo brez sociološkega komentarja. Revizorju pa se krohočemo brez knjižne razlage. Moč tega dela je v njegovem pravem, čistem komizmu in najsi je pisal Gogolj svojega Revizorja z boleznim moralnim ogorčenjem, delo se mu je napisalo v umetniško tako čisti in prepričljivi obliki, kakršnih je malo v svetovni komediografiji.

Revizor je nastal v neposredni bližini preizkušene evropske komedigrfske tehnike. Za to bližino ne govori samo šaljiva dvojica Bobčinski in Dobčinski, ki imata v svojem besedilu samo dva, tri čisto ruske stavke, drugače pa se spakujeta po načinu starejše francoske komedije, marveč tudi vsa akcijska struktura te komedije in z njo vred tudi vse akcijske osebe. Ako si odmislimo miljejske tipe, ki bi jih mogel Gogolj brez škode nekoliko zreducirati, tvori akcijsko osnovo tega dela komedijski motiv, ki ga pozna evropska komediografija že od antike dalje: motiv lahkomišelnega, pustolovskega mladeniča in njegovega prebrisanega sluga, ki ga rešuje iz zadreg, in premožnega, maloumnega starca in njegove družine. Tipika je le toliko spremenjena, da ni starec niti pustolovec oče niti varuh dekleta, za katerega se pustolovec v